

Literarni prilozi

Ružica CINDORI

POVRATAK

(za H. Brocha)

Sladunjavošću zalijevam blijede elipse. U zimsku zraku blijede grčeviti zahvati. Nevažne su te kretnje: sve je pomično, ništa dovoljno postojano, ništa sigurno ni čvrsto. Zapijem, kojiput, o neki osmijeh, ali ni on nema težine. I on je tek grč, tek pomak u kamenoj neosjetnosti, varljivi titraj zaleđene ravni.

Traje tako, prostrt, on sam, već gotovo odvojen od mene, s njim me vežu još samo paučinasta pulsiranja, još samo taj naslučivani splet što tinja ispod kože, još samo to anemično micanje, nedovoljno blisko i dovoljno daleko da ga ne osjećam kao svoje vlastito. Sasvim nadomak je noć; širim ruke, primam je u naručje. Nije li to povratak?

OBALA

Vjetrom je ranjeno lišće, mrko jedro što zasijeca plavet. Svjetlucavi ocean mogao bi sada rastvoriti svoju čašku za bokove snenih lađa. Bilo bi to utonuće nečujno poput disanja djeteta u snu, bez ugriza. Da li je to strah od večernjih sjena, hropac, kukavičluk?

Topole, njihove uznjihane ruke, njihove začuđene oči.

Vjetrom je ranjeno lišće, i plavet, i lađa.

VIZNAR

Pratim te, kroz blještavilo, do maslinika. Ondje su puškama iskopali grob predubok za tvoj glas. Još mrmori spori morski val i uzduh je razderan poput halje. Ti doživljaš kroz zemlju, potmulim tutnjem. Tko sada zna za tvoj trajni otpor, grčevitu rezistentnost perunika pred naletima bure? Istrajavaju samo rasprsnute slike, samo ta zlokobna ljepota, grcanje u polusnu, predsmrtni grčevi tijela, lažljiva trajnost.

VICTIMA

Ne ostavljaj ga samog, to dijete plače u snu. Njegovo meko meso zasijecaju noževi i pale se vatre žrtvenika. Na njega čekaju odjeveni u bijelo, s leopardima i orlovi-ma.

Ne ostavljaj ga. Predveče vrebaju sjene i urlici, mrka krila šišmiša, šum drvoreda. Ne ostavljaj ga samog.

Izboden je bodežima.

PRIJE POKOPA

U stalnom si dodiru s Njom i ta bliskost oblikuje čitav tvoj život. Kraj bolnica i groblja prolaziš s osjećajem nedodirljivosti: nikakvu težinu ne posjeduje još tvoje tijelo. Nebo se otvara u beskrajnu plavet i čitav je prostor raskriljen da bi ga ti ispunio svojim micanjem. Osjećáš kolanje tekućine, tople zrake sunčane na površju bez nabora. Ne vidiš uklesane križeve. Ne slutiš bujanje pomrčine. Opstoji samo ta zrealna ploha po kojoj hodaš uspravljen, kao da nema sumnje koja bi nagrizla nepri-gibljuv okomicu stabla.

Zorko MARKOVIĆ

VJETRENJAČE

ti se ne sjećaš glupavih vjetrenjača
uz koje su redovnici tmurno pjevali
tebe-boga-hvalimo
ti se ne sjećaš
ti se ne želiš sjetiti
paučina na barikadama i bedemima
prepliće prste ponad zaborava
no dobro
zakopajmo sjećanja i spustimo telefonske slušalice
ta nismo djeca zar ne
tek tužni
nekad ratoborni
vitezovi

1984

ZVUČNA LAJAVA NOĆ

amaro isolabella
ludi ezra s vitmenovskim paktom
mulligan i getz i garner

disonantne zvukovne kaskade
u krvnim zrcima noći
čežnja neograničenja
tuđih lagoda i moći
svijest

na kraju uvijek nedostaje zrno
htijenja nedopijeno gorka .

u ispražnjenim čašama snijeg
slutnje gubitnika
pomno planiran bijeg

slikali barikade
u posteljama mrlji
život i nagodba: u raku se ne hrli

i jazz
i piće
i zvučna lajava noć

nije brižan onaj u koga je moć
1980.

GROB

vidjeti grob
osjetiti da si toliko spominjani prah
ne dati ožiljcima šanse zarastanja

pobjeći odatle po stoti put
hrabro
nepovratno

sve iskušano
ili si lažeš potihoo
NE TAKO REALNO SECIRATI

OSTAVITI MOGUĆNOST ROMANTICI tolikih gadosti svjestan

(varke oduvijek bjehu slatke
potrebno ih je tekar smisliti)

bože zašto putujem
ti imaš četrnaest znanih postaja:
kazi koliko je mojih
i na kojoj sam

1978.

ODISEJEVA STAROST

mного kasnije
no što me skrivaju tmine
kad sve bude jasnije
u nepovrat mine
romula i rema vučica će dojit
homeru sjećanja će tuđa pribrojiti
il nekom drugom slijepcu
koji ne razaznaje istinu
i neće s njom na čistinu:
na prevaru razorismo troju nedužnu
da nikad se ne zbudi
pljačkali silovali mučili i palili
(ta samo mi smo ljudi!)
i cijelu priču dobro zalili

sad ostario pustolovinama
herojstvima i krvavim lovinama
nezadovoljan
vlastiti spoznajem nesmisao
prem nikad nisam kiksao
telemaha zbunjenog
motrim zabrinut:
zar sina lagao sam svog?

1988.

Žarko MARJANOVIĆ

DVIJE PJESME

ZAPIS

Zapis ovaj nejaki
ponavlja svetkovine
Gori šutnja oblikom lijevka
Koraci raskršća vrebaju mjesta
ispod skrivenog hlada . . .

Tekla je snaga pomlađenog cvijeća
Polovina života juri protiv neba
U vremenskoj boji prostor pepela
i vječnost voda
Za pepelom juri vrućina
i doziva igre vjetra . . .

U praznini ljepilo sna
do kraja ne stiže
Svrha raspadanja od nesklada
Vjernost u ubitačnoj boji
a suzni pejzaž u dosluhu
neće da se odseli.

DAVNI DANI

Izrastaju čisti
od poljupca mladosti
I oni na obali
koji prave dočeke
Izrastaju sa sjenama zdravlja
kao pravila misli
iz ozbiljne rane.

Davni dani uspravno stoje,
plutaju novim vezom
Između njih bude se bjeline
i pojave vruće.

Maca JAMBREŠIĆ

IVANEČKI KRESI

Vu sredi sela vužgani so kresi
i s plavnom gorijo,
folklorne grupe čez vulice ido,
vsi je radi gledijo.

Pred njimi je barjak i tamburaši,
noge jim poskakujō,
dišijo kolači, toči se pivo
smeh i popevka se čujō.

Vrti se kolo, zvoni popevka
starinska, domača,
skripajo čizme, črleni se lajbec,
blešči našita robača.

A pantlin vu kitaj prše po zrako,
zažaril se obraz od tanca,
cilinčejo kralošī na lepi dekli
z Koprivničkoga Ivanca.

SOSED I GOSKE

Dobre vole sosed Martin stal je na poto
zapusaval si je pipu, naslonjen na botu,
graktale so divje goske visoko vu zraku.
»Pono vas je, mortī sto«, viknol je gosaku.

»Nesi baš potrefil, sosed«
gosak se oglasil,
»ve posluhni malo bole
»kaj ne boš pozabil.
Da nas je još jempot tulko
i pol i firtal
s tebom skupa bilo bi nas
kak si povedal.«

Sosed si je gruntal v glavi ovak i onak.
Zdalka mo se nazaj glasil stari gosak:
»Kaj si tulko muštraš glavo, meni te je žal
Nas je samo trispet goski, tulko kaj boš znal.«

Na poto je sosed Martin
pipu zapusaval,
gledel za goskami
pak si premišlaval:
»Kaj sem ja ve stopram zišel
nekakof hurmak,
kak je, tak je, prač je imel
te stari gosak!«

KAK ZA ROĐENDEN

Snočka smo pri Iveku na rođendenu bili,
puretino z mlinci jeli, graševino pili.
Jagica je tručala s preštamani kolači
i v tiganji z dišeči strukli domači.
Veseli Ivek, vu kupice vino je doleval,
zaigral vu tamburu skup z nami popeval
za srečo i zdravlje, kaj bo navek tak,
zdignjene smo kupice spili na dušak.

Vre so kesne vure bile, gda smo se rezliši
mi pajdaši tri drugari poprek doma isli,
vsaki svojo stezo našel, k hiži se povrnol.
Ja sem komaj postel čekal, vu njo se prevrnol.

Zranja me je Jalžica komaj zbudila,
grdogo je poručka od Jagice dobila.
Gda smo se mi preveč lepo v hiži zabavljali,
došli tati, Iveku so biciklina fkrali.

FTIČEK SIROMAČEK

Ftiček siromaček
na vehi čuči
čuči ...
Strahom okoli gleda
čkomi ...
Si premisslavle:
»Zakaj tak trpeti
v zimi i v leti
zakaj živeti?

Se mi nopak zgledi
nikaj ne razmem
kaj se to zbivle ...?

Nad menom
velki ftiči lečeju
to plavo nebo
z grdem dimom
črniju,

čistoga zraka mi
sega zasmrdiju ...

A tak jako brniju
da je ne čuti
soštanje listja
pretecanje vode
dozivanje ftiće
nit smeha dece.

Za koga bom popeval?
Nišće me ne mora –
Nišće ne poslušaj:
ludi su se zaprili
vo velike škatule.

Tam, nutri živiju
cel den, nutri drmiju
i dok kam ideju
sikam nje seбом vlečeju ...

Preplavili su z njimi
pote, parke, brege, cuge,
selo, grade, dvore, luge.

Zgazili su mi travu,
zamotili vodu,
pošpricali šumu,
zavdali mi brige!
Ako si kaj pojem,
črevo me boli,
ako vodu pijem
još je gorje mi ...»

Ftiček siromaček
jako se režalil,
još bole se sčućuril
perje našušuril,
z jočmi
je zažmerel
i tak
je
zanemel.

Zorko MARKOVIĆ

Tad je bio kraluš

reći ću svojoj majci da su mi ovde u koprivnici moja sestra i zet uzeli gospodine nemojte sad misliti da sam ja pijana i svakaka vi ste gospodin a ovaj što je sedil tu to je jedan radnik pa da a možda mi nije zet uzeo ruku sam stalno držala u džepu od kaputa a novci su bili u džepu i u novčaniku ne znam možda sam u ovoj gostioni izgubila u dalmatinki e meni je tu fajn dobro i blizu mi sreću ja njima kažem taka i taka stvar dovedite čistačicu vi meni ovamo a oni meni vele da oni s tim nemaju veze onda ja njima kažem prijavila sam ja to miliciji milicija sve pronađe ako ne danas al sutra sigurno da NA STOLU KRALUŠ PIVO. VANI SUMRAK, PROHLADNO KVAZIPROLJETNO NEBO. PRLJAVI STOLOVI. INTIMNA ATMOSFERA S OPUŠCIMA I ZNOJEM. NEGDJE CVILE KOČNICE I PSUJU SI MATER, PA OPET TIŠINA, A KRALUŠ SVE PRAZNIJI I OTUŽNIJI.

a znate gospodine ovaj radnik što je bio tu on vam se zove torbarek je stanuje tu blizu išo je sa mnom u školu nekad prije jako dobar i pristojan čovjek kad me je pratio zetu a moj zet stanuje na vinici onda je štel zagrliti me a bio je mrak ja velim nisam ja taka nemoj ti mene a zbilja je jako dobar i drag je jako i odma je bio opet fin kaže nemoj se ljutiti nisam mislio ništa loše ja velim neću i on mene dovede do zetove kuće na vinici

znate ja sam tu rođena ali sam poslije škole otišla u Istru i sada sam prvi puta bila kod zeta i sestre i onda veli zet pa to si ti torbarek i ja vidim da se oni zbilja poznaju i tako ja velim jel moja sestra doma onda zet veli dragice pa to si ti nis te videl dvajspet let a bogme i nije pa ja tako uđem i stalno držim ruku u džepu a možda tamo i nisam držala sutra mi je ujutro zet reko furt si ruku u žepu mela nemre bit da si tu šljabok zgubila zna-

te on tako govori pa kad je s vinice pa da a moja mama dragi gospodine je ona je stara ali još je živa i zdrava fala bogu ja ću njoj reći kako sam prošla KONOBAR UPOZORAVA NEKA NE SMETA GOSPODINA. GOSPODIN ZA SUSJEDNIM STOLOM SIGURNO ŽELI NA MIRU JESTI.

vidite vi to moj gospodine kako taj sa mnom razgovara a pojma nema s kim govori moj sin je na stranom brodu i šalje mi novce imala sam ja i lire i dolare i funte i marke u novčaniku pa da i marke i dolare je bilo je toga za par milijuna možda je falilo nešto sitno i onda mi ga je neko ukral torbarek naime misli da ga je neko ukral a sad je morao siroma on je radnik pa je morao na posao eto i pivo nije do kraja popio reko je da će opet doći sad ću ja njega pričekati a oprostite gospodine koliko može bit sati pa da sad on još radi on je radnik i ne može van dok ne završi posao ja ću njega ipak pričekati pa ja vama ne smetam jelte da ne smetam eto vidite a onaj konobar je tako bezobrazan i sami ste ga čuli

a moj sin znate tako vaših godina a jak je lijep i onda kaže on meni kaže znate kako ide ona pjesma pomorac sam majko na stranome brodu pomorac sam majko u modrome grobu e al mora se nekud mora pa evo i ja sam došla čak ovamo al ja sam tu i u školu išla pa nije to bilo baš tako davno poznam ja još skoro svakoga od pri-

jatelja eto torbareka poznam joj on je tako drag čovjek i odma oće čovjeku pomoći kaže on meni ja sam prijavio miliciji da je tebi nesto novčanik ništa ti ne brini i kupio meni dva kraluša a sebi jedan al je moro na posao

POLAKO SE PALE ŽMIRKAVA ULIČNA SVJETLA. USKORO I IZNAD STOLOVA. ČARAPE PUZE S MRŠAVIH NOVU, ŽENA IH NAVLAČI I DIŽE SUKNJU.

eh moj torbarek a sjećam se ja njega dobro još od nekada kad smo išli u školu uvijek je nekako mene gledao onda sam ja s mamom u istru otišla a sestra je otišla tu oženila se kuću napravila a moj je davno umro i sin je mornar star ko vi gospodine pa zbilja mlad kažem ja vama a mora raditi na stranom brodu uvijek mi daje svakake strane novce ja kažem šta će to meni on veli nek se nađe i smije se kaže bolje da imaš

ne znam kako da ga još nema pa sad bi već mogo doći bogec kad je radnik pa ne može doći kad hoće a kaže on meni bio bi on kasnije tu pa bi me malo vodio po kopri-
vnicu puno se toga promijenilo navečer ne volim sama pa doći će već a vi već idete dragi moj gospodine doviđenja gospodine i ne zamjerite što sam pričala malo znate kako je moram nekome kazat kako sam prošla pa i vama je brže vrijeme prošlo

ULICE SU VONJALE KISELKASTO. PO KRALUŠU.

Božidar PAVLEŠ

Popodneveni dijalog

– Uh, kakva muha! Straaašno!

Uzvikne tako moja žena, i ja (tek što sam bio zadrijemao, poslije ručka) moram se razbuditi. Čujem snažno, nametljivo zujanje-brundanje, kako već lete one velike, usamljene muhe. Prilično muzikalno.

Kojega li je samo bijesa tako osjetljiva na muhe! Mislim: moja žena. Ljuti me to čak i više nego buđenje iz onog prvog, najslađeg drijemeža. Zna se: bezglave muhe lete amo-tamo ovim svijetom, svuda zavire, pošakljaju malo čovjeka, ali – to im je posao. Glavno je da ne grizu, mislim.

– No, pa šta onda! – kažem mirno, bar izvana. – Muha je muha, nije lav!

Tješim se: kao što je bezglavo i besmisleno doletjela, zalutala u naš mali svijet, našu sobu, tako će bezglavo i odletjeti, nestati. Nekamo svojim putevima, mušjim. Nije to, ipak, mašina koja pili drva, koja – kad jednom počne – sasvim zaboravi prestati! . . .

A i sâm se pomalo čudim: ljeti, kad tih letećih kukaca, raznih, pa i tih dosadnih muha, ima više – ne uočavam ih toliko, ne smetaju nam mnogo. A sada, ujesen, zapazamo svaku takvu leteću pojavu. No, možda je to tako zato što je muha sada manje (jesen ih ubija nemilosrdno i masovno), pa one najotpornije, a sve rjeđe i usamljenije, više upadaju u oči (i uši).

I još nešto zanimljivo, u mom pospanom mozgu: ljeti se muhe kreću, i uopće ponašaju normalno. Kao da im je, tada, sve u redu, u njima i oko njih. A ujesen – zahvati ih valjda, panika, predosjećaju svoju skorou propast, svo-

ju zlu kob, pa počnu juriti naokolo bez cilja, e da bi poje-gle od . . . no, od onoga od čega ni jedno živo biće ne us-pijeva pobjeći.

– Lako je tebi tako govoriti, kad je i ne vidiš! – kaže mi žena, nezadovoljna što već nisam ustao i počeo loviti muhu. – A da samo vidiš kakva je, velike i dlakava! . . . Evo, sad mi baš hoda po nozi, uh! No daj se digni i ulovi je!

– Ulovi je ti! Nisam ja specijalista za hvatanje muha.

– Ali, ne smijem se maknuti, odmah će odletjeti!

– Pa neka odleti, bar ti neće smetati!

– Eh, jesi nekakav! A tebi je bar lako ustati. Kako samo rano ustaješ svakog jutra, pa se vrtiš po sobi, ho-daš amo-tamo, spavati mi ne daš! . . . A sada, sada ti je tako teško malko ustati! . . .

– I onda, nisi ti ni izdaleka tako umoran kao ja, koja sam danas . . .

Ma priznajem ja, nije da ne priznajem: mnogo se muči moja žena. I ne samo moja. To su one žene koje svakog dana dojure kao izbezumljene s posla, umorne, punih ruku zavežljaja i paketića, a uvijek s istom brigom ure-zanom u sve bore lica: ručak, što prije treba zgotoviti ručak! . . . Pa onda, kad i ručak nekako prođe, dočeka ih još sijaset drugih poslova: pranje suđa, uređenje stana, planiranje večere . . . Doduše, ponešto i ja pomognem, ali što je to prema svim onim ženinim poslovima i briga-ma – sitnica. Osim mene, tu su još i dvoje djece, koja sje-de na njenim leđima, daleko više nego na mojim. Nika-kvo čudo, dakle, što ona poslije svega jedva dočeka da

opruži malo noge, odmori se . . . Za nju je to, taj popodnevni odmor, zaista prava svetinja. I kad joj netko u takav čas, zamislite, zazvoni na vratima! . . . Ih, što to zna biti veselo! Najbolju prijateljicu dočeka ona tada jednako mrgodno kao i inkasatora – onog od struje ili od televizije.

Ali, zar nemam i ja pravo na svoj mali popodnevni odmor? Ako ja to pravo priznajem drugome (konkretno: svojoj ženi), neka bude priznato i meni! I ja se nagnjavim na poslu, naslušam svega i svačega – pametnih riječi, ali i mnogo suvišnih, bezveznih, dosadnih, uvredljivih . . . Tako je, bogme, i meni puna kapa svega kad dođem kući. I da mi bude stalo do – muhe! . . .

– No, i ti si mi nekakav muž! Drugi bi već odavno počeo, sretan što može . . . Eh, baš vrijedi govoriti nešto – tebi!

Najbolje da se pretvorim u – muhu! Pa da mogu polepteti i odmah ispuniti svaku njezinu, ženinu želju. Uostalom, ja sam – ja. Ja nisam »drugi«. Da sam ja »drugi«, ne bih bio – ja.

Pa onda, ta prevelika osjetljivost nekih ljudi danas. Jedna bezazlena muha, i odmah toliko problema. Do rastave braka, mislim, može dovesti takva jedna muha. Ili neka druga sitnica. Samo neka se to ponovi više puta. Jednom zbog muhe, drugi put zbog nečeg drugog. A kad su nas ono smetale i grickale one druge životinjice: buhe, uši, stjenice? . . . Mnoga i mnoga djeca, danas, i ne znaju kako izgleda, na primjer, stjenica, nikad je nisu vidjeli živu, samo na slici. Ali i odrasli, mnogi, zaboravili su takve stvari, sasvim se odvikli. U takvih nalazimo, najčešće, i potpunu ravnodušnost prema onima koje još i danas (u ovom prostranom i raznolikom svijetu) grickaju one iste, gore nabrojene životinjice.

Eto, baš neću, iz inata, ustati i loviti muhu! Neka nas malo podsjeti na . . .

Aha, sjetio sam se! I moram to reći.

– A štakori? Za štakore – baš te briga, je li?

Sutnja. Zacijelo žena razmišlja, u čudu: kakvi su te štakori spopali?!

– No, nije tebi u glavi baš sve u redu! – kaže žena s podsmijehom. – Ili si, možda, ponovno zadrijemao, pa buncaš . . . Kakve veze imaju sada ovdje nekakvi štakori?

– Da, da, štakori, nego šta! To su opasne životinje, a ne muhe! Kakve samo zube imaju . . .

– Tko? Muhe? – pita žena, a ja osjećam da se izruguje. Stalo je njoj, vidim, do štakora kao do – lanjskog snijega!

– No, no, samo se ti zafrkavaj! A naši podrumi? – kažem ozbiljno, ali uviđam da žena jednostavno ne prihvaća moju temu. A radi se o tako ozbiljnim stvarima. Jer,

podrumi naših velikih zgrada, pa i onih najnovijih, puni su štakora. I množe se jezivom brzinom. Zamislite: ima ih isto toliko koliko i ljudi! Citao sam ja o tome, u novinama. A kako žene čitaju novine rijetko, pa i to površno, baš ću to reći ženi, neka zna i neka bar malo misli o tome.

– A znaš li ti, draga – kažem i ja ironično, da jače djeluje – da svaki čovjek ima svoga štakora? . . . Imam ga ja, ali ga imaš i ti. Dakle, na svakog čovjeka po jedan štakor. Kao ono nekada andeo čuvar.

– Hm, što ti sad opet to znači? . . . Uh, evo je opet, one muhe! Leti mi oko usta, fuji!

Vrlo važno – muha! Pa da je ne znam kako velika. Nego, štakori . . . da, još i ovo: tko zna (a bit će da to nitko ne zna, jer se nitko ozbiljnije tim ozbiljnim problemom ne bavi) u kojem se pravcu razvijaju ti podmukli, opasni glodavci? Ne dolazi li otuda, od štakora, glavna opasnost za ljudski rod, a ne od atoma? . . . Ako ništa drugo, te strašne životinje lako zaraze ljude teškim bolestima, pa ih desetkuju. Na primjer: kuga. A to što ih ponekad ljudi truju (rijetko, jer nema za to novaca, kažu na Općini) nije to ništa. Umjesto uginulih, začas nadođu novi, čak otporniji. I dalje žive svoj podzemni, mračni život, množe se, napreduju . . . Sve mi se čini da je to jedina vrsta koja će se privići na sve otrove, pa i atomska zračenja. A čovjek? . . .

– No, sad mi je već zbilja dosta te muhe! – zaviče žena, već sasvim bijesna. – Digni se i učini nešto s njom, inače . . . inače ću poludjeti! A štakori – vrlo važno! Oni mi se ne vrte oko nosa, nego miruju negdje u podrumu . . . Mene je strah od muhe, ona mi sigurno nosi neko zlo, ne bi se inače toliko vrtjela oko mene!

– No, dobro, dobro – kažem ustajući, nevoljko. – Evo, sad ću ja nju . . .

A u sebi mislim (neću to reći ženi, samo neka taj mušji cirkus što prije prestane): Ipak, ipak si progovorila! Nije tebe strah od muhe kao takve, nego . . . e, puna si i ti nekog podsvjesnog, neobjašnjivog straha, očekivanja zla . . . I dovoljna je, eto, jedna jedina muha da te uplaši, da taj strah izbije iz tebe! . . . Samo, ti reagiraš na ono što slučajno zapaziš, na ono što se samo po sebi nametne tvojim osjetilima i mislima. A to su obično već – posljedice. Ne umiješ, tko zna zašto, gledati unaprijed, dalje i dublje. (Iako, teško je kategorički reći: koji je način gledanja bolji.)

Na primjer: štakori. Zasad još nevidljivi, ali . . .

Ne, neću više o tome. Zaista je šteta kvariti ta naša popodneva, kad se onako slobodno, bezbrižno odmaramo (sve četiri u zrak), pobjegavši bar načas od svih teških tema i problema.

Telefonski razgovor s Bibom

Broj je očito bio pogrešan. Očekivao je muški glas, a javila se neka njemu nepoznata žena. Htio je, uz ispriku, prekinuti vezu, ali u tom sonornom, smirenom ženskom altu koji je dopirao iz slušalice, bilo je nečeg što ga je prisililo da ne pritisne taster. Nije to bio ljubazan glas; čak štoviše, moglo bi se reći da je u njemu bilo hladnoće planinskog jezera. Dolazio je žičanim kanalom iz nekog dalekog, nepoznatog, hladnog prostora. Ne čist. Umotan u svemirske šumove i pištanja, kao kad se u eteru miješa više dalekih radiostanica. Nije to bio niti potpuno ravnodušan glas. Dapače, bilo je u njemu neke čvrstine koja se usjecala u uho kao matrica. Prvi dojam o osobi koja je govorila mogao bi se svesti na – postojanost. Palo mu je na pamet: ovo govori Sfinga! Iza banalnih fraza kojima se ljudi služe u glupim situacijama pogrešnih telefonskih veza, naslućivao se neki pritaženi interes. Zanimanje za nepoznatog sugovornika. Kad se već predstavio bilo mu je nelagodno tek tako prekinuti vezu. Očekivao je neko objašnjenje. Maglica sjećanja lijeno se vukla mozgom i nikako se nije mogao prisjetiti što u tom glasu prepoznaje. Kristalić znanog zabljesnuo je na obali zaborava i penjao se lako i neugodno, uz svrbež, kao kad se insekt penje dlakama noge, a ruke su nam zauzete i nemoguće je da ga maknemo. Penjao se potkoljenicom i mogao je locirati mjesto na kojemu je kukčić sada stao, ali bio je svjestan da, ležeći nauznak, još dugo neće ugledati malu spodobu navrh koljena. Tko zna kada će uspomena probiti opnu zaborava? Osoba s druge strane žice u tom mu očito nije željela pomoći. Na njegovo insistiranje da se predstavi glatlo se nasmijala i rekla – pa vi me znate!

Sad on više nije htio prekinuti vezu. Pokušavao je na svaki način produžiti vezu, ne bi li na taj način, poput policajca koji razgovara s otmičarom, prikupio kakav dodatni podatak koji bi mu pomogao odgonetnuti identitet nepoznatog. Pokušavao je saznati neku pojedinost iz života žene što je pukim slučajem podigla slušalicu istovremeno kad se on zatekao na drugom kraju telefonskog kanala. Ništa. Samo nadmoćni glatli smijeh. Ta se žena smijala gotovo demonski. Suvereno. Ne kao koketa, već kao netko strašno siguran u sebe. Netko tko se nadmoćno poigrava životom onog ispred sebe. Nakon što je veza ipak prekinuta u uhu mu je dugo zvonio taj nadmoćni smijeh.

Cijelo poslijepodne pokušavao se koncentrirati na pisanje naručenog članka, ali posao mu nikako nije polazio za rukom. Proganjao ga onaj smijeh i neprestano je razmišljao o osobi kojoj bi mogao pripadati. U sjećanju je nizio žene s kojima je u životu imao posla, detalje iz odnosa s njima, ali nikako nijednu od njih nije mogao prisposobiti glasu koji je danas slušao. Pročešljao je sve od prvih ljubavi do zadnjih veza. Ništa! Razmišljao je kakò bi saznao koji je telefonski broj zapravo dobio, ali to je bilo gotovo nemoguće. Telefonske veze ostvaruju se ponekad po nekom čudnom obrascu za koji nema pravila. Ne postoji nikakav sustav po kojem bi se moglo saznati s kim je on danas prije podne imao telefonsku vezu. Pošta je tu bila nemoćna. Nije zvao preko centrale, pa je isključena mogućnost da bi telefonistica znala nešto o pogrešnoj vezi. Čovjek kojega je tražio radi, doduše, u jednoj relativno velikoj firmi, ali on očito nije do-

bio niti centralu te firme. Prema tome: svaki svjedok je isključen. Ne postoji nitko tko bi mu mogao pomoći. Osim, naravno, nepoznate žene s kojom je razgovarao, ali ona to očito nije bila voljna. Glas ga je uznemirio, ali i uzbuđio. Bilo je u njemu nečeg intimno erotskog. Zamisljao je osobu koja se njime služila kao mladu, visoku, vitku ženu koja još nije prešla prag tridesete. Proklinjao je svoju glupu naviku da se uvijek prvi predstavlja kada dobije telefonsku vezu. Pokazalo se kao vrlo nepraktično. Grad je malen, a on relativno poznat. Mogla je to biti neka koketa kojoj je do očajivanja telefonom, pa je iskoristila priliku. To bi mogla biti jedna od mogućnosti, ali nešto mu je govorilo da bi je trebalo isključiti. Glas ni u jednom trenutku nije dobio prizvuk koketiranja. Zadržao je neku hladnu distancu, pa ipak nije bio, tako mu se činilo, ravnodušan. Glas ga je znao. Njemu je to bilo sasvim jasno, ali on nije znao glas. Pitao se koliko se ženski glas može promijeniti s godinama? Može li se promijeniti toliko da u njemu više ne prepoznajemo osnovnu matricu?

Grad je malen. Nedovoljan za bilo kakav intimniji život. Tu, svi o svima znaju sve. Ili gotovo sve. Krug ljudi u kojemu se čovjek u životu kreće još je manji. Mogu li u tako malom gradu usporedno teći dva života koja su nekad bila bliska, a da se nikad više ne ukrste? Postoji li mogućnost da je glas nekad bio u njegovoj blizini a da ga poslije godinama nije čuo. Da živi tu u njegovom susjedstvu. Jer, što znači u tako malom gradu nekoliko ulica dalje? zar to ustvari nije najbliže susjedstvo? Ljudi se sreću i po nekoliko puta u životu ako žive u New Yorku, a što se ne bi sretali u ovako malom gradu?

Ali, postoje vjerojatno neki životni prsteni unutar kojih se krećemo mi i ljudi koji pripadaju istom prstenu. Ljudi iz različitih prstena ne sreću se nikad. Ili se sreću samo u slučaju kad jedan od njih napusti svoj prsten. Tako je moguće da oni komuniciraju telefonom, ali se nikad fizički ne sreću. Oni pripadaju različitim astralnim sistemima. Kreću se po svojim putanjama kao atomi u molekuli i dok molekula funkcionira niti jedan atom ne može promijeniti svoju putanju. Uostalom, možda se glas javio iz prošlosti. Ili iz budućnosti? Možda je samo materijalizacija nekog seksualnog sna?

Te je večeri, nakon ispraznog zurenja u TV-ekran, prebirao po policama s knjigama. Razmišljao je što da uzme od onih probranih, za njega »vječnih«, knjiga? Nešto što bi ga uljuljao u san. Nešto drago i poznato, čemu se zna kraj, a što je najvećim dijelom zaboravljeno. Htio je slatku plazmu ponovnog otkrivanja. To ga je uzbuđivalo, to mu je bilo drago i to ga je uvijek vraćalo u tople poznate prostore sa ogradama koje ga čuvaju od nepoznatog. Učinilo mu se da bi »Junaci Pavlove ulice« bila knjiga koja je upravo mogla zadovoljiti sve nabrojene zahtjeve. Sjećao se samo sudbine malog Nemečka i strašnog Feri Ača. Bila je to knjiga koja ga je u djetinjstvu najviše potresla i znao je da rezonanca davnasnjih osjećaja još uvijek spava negdje u njezinim koricama.

Kukčić se ispeo na hrbat koljena iznenada, nakon što je pročitao dvadesetak stranica. Dok je jedan dio mozga pratio tekst u knjizi, drugi je po staroj navici lunjao širokom livadom asocijacija, mirisao bezbrojne cvjetove po-

znatih i nepoznatih mirisa, pletući tanku lijanu po kojoj će se popeti u nepoznate prostore, kamo samo duh tu i tamo klizne. Glas se javio iz dvorišta pilane gdje su dječaci Pavlove ulice gradili svoje drvene tvrđave. Naišao je iz jednog davnog razgovora što je vodio s jednom djevojkom prije gotovo trideset godina, na temu ovih Molnarovih rečenica. Shvatio je jasnoću njegove davnashnje matrice koja se nije mnogo promijenila. Tada je pripadao sedamnaestogodišnjoj djevojci. Razgovarali su o literaturi. O »Junacima Pavlove ulice« i potresnim osjećajima koje je knjiga u jednom i drugom izazvala. Obje polovice mozga stopile su se opet u cjelinu. Ispravio se u krevetu i prekinuo čitanje. Misli su same uzele posve drugi tok.

Sa svojih sedamnaest godina Biba je bila znatno zrelija od većine djevojaka svoje generacije. Pročitala je veći dio literature koju pročitaju svaki vrijedan student književnosti. Iz toga je crpila svoje samouvjerenje. Nije skrivala literarne ambicije. Njezini sastavci redovno su čitani po razredima kao okružnice. Osim toga bila je izvrstan matematičar, ležala su joj fizika, povijest, svirala je harmoniku, bila najbolja u ručnom radu... Sjetio se njezinog crteža bicikla s jedne skolske izložbe. Crtež je bio napravljen tušem, precizno, čisto, njemu se činilo, besprijekorno.

Kao jedna od najboljih učenica svoje generacije bila je vrlo popularna, putovala je na natjecanja u znanju i svi su joj prognozirali »lijepu budućnost«. Za mnogobrojnim talentima, kojima se tako lako služila, nije zastajao niti njezin izgled. Ne bi se za nju moglo reći da je bila posebno lijepa, ali je njezin šarm, nakon samo nekoliko trenutaka razgovora, plijenio pažnju većine sugovornika. U caklini njezinih dviju kupina spavala je neka prošla tuga. Oči nikad nisu bile sasvim vedre. I kad se smijala s radošću, a činila je to često, oči su uvijek zadržavale neku činovničku ozbiljnost. Kao dva SS-čuvara u crnim uniformama. U njima je čučao oprez dvostruke ličnosti Blizanaca.

Kad sebe uspoređuje s njom iz tog vremena, vidi svu svoju tadašnju prosječnost. Neobavještenost, nenačitnost, prigrupost, jad seoskog djeteta koje nije imalo mogućnosti da u vlastitom domu nauči barem dio onoga što su djeca građanskih obitelji naučila. Sto god novo saznao i čime ju je htio impresionirati, ona je već znala! Kako god duboko ronio u plićacima svojeg dotadašnjeg iskustva, vodeći sitnez zlačanog praha pomiješanog s pijeskom, nailazio bi na njezinu ravnodušnost. Jer, i to je već znala. Kako god pokušavao izazvati njezino zanimanje i ljubav, shvaćao je svu nemoć svog položaja. Naprosto nije zasluživao njezinu milost. Njezin ponos bio je iznad njegove spremnosti da joj bude žrtva. Dok se u njemu kroz strah budilo muško, ona je već bila – žena! Shvaćala ga je samo kao dragog sugovornika. Možda do njezinog mozga nikad i nije doprla misao da je on gleda kao ženu?! Vjerojatno je unaprijed isključivala mogućnost da između njih ikada dođe do nečeg što bi prelazilo okvire prijateljstva. Ona je za njega u to vrijeme bila nedostižni uzor.

Početna ljubav prerastala je u ljubomoru, pa u mržnju. Veze Blizanaca su poput vatre novinskog papira. Pale se u jakom intenzitetu, gore brzo, a pepeo razgoni vjetar. Mislio je da nikad neće moći preboljeti tu djetinjnu ljubav, ali je ona, kad je otišao na daljnje školovanje, potonula u zaborav. Potiskivao je uspomene i izbjegavao svaki susret. Iako ga je ona u nekoliko navrata tražila, uvijek je spretno izbjegao ponovno viđenje. Tek tu i tamo, miris akacije, podsjetio je ga na prošlost, jer je barem bio njezin omiljeni cvijet.

Sad kad je imao svoj život, okrenut literaturi, bilju i pisanju, davno se nije zanimao za njezinu sudbinu. Trajali su u istom gradu, a da toga zapravo nije bio svjestan. Bilo je pravo čudo kako se nikad nisu našli ni na jednoj svečanosti, svadbi, pogrebu, u trgovini, na trgu, u restoranu, na cesti... Pukim slučajem saznao je da su svi njezini talenti ostali neiskorišteni. Pomirila se sa sivilom provincijskog života, braka u kojem je rodila jednu djevojčicu, nekim sasvim efemernim zadovoljstvima, učemalošću, tako se barem njemu činilo.

Nikad nikome nije pričao o svojoj strasnoj i neuzvraćenoj ljubavi. Dočuo je tek da su njezine izvanbračne veze stalno na rubu skandala. Ništa nije znao o karakternim osobinama koje su se kasnije razvile kod Bibe. Biba je za njega bila Biba iz vremena prvih ljubavi. Nešto kao staro ljubavno pismo. Kao cvijet bagrema među stranicama Klaićeva riječnika. Bez mirisa prošlog života.

Pitao se što je ostalo od njezina samopouzdanja? Koliko je zadovoljna onim što je proživjela? Da li se ostvario barem djelić njenog sna? Piše li? Bavi li se risanjem? Ili se njezin život sveo na crtaču tablu u konstrukcionom birou, bračne trzavice i staranje o djetetu u kojem bi voljela vidjeti nastavak svoje luči?

Pred jutro je odlučio da se javi Bibi. Nazvao je iz ureda poduzeća u kojem Biba radi. Dobio je centralu, a potom su ga spojili s konstruktorima. Javio se neki muški glas.

– Izvolite!

– Mogu li dobiti Bibu?

– Bibu??? ... Biba već više od dvije godine ne radi ovdje.

– Oprostite što vas gnjavim, ali možete li mi dati njezinu adresu? Ja sam njezin stari prijatelj. Izbivao sam duže vrijeme, pa mi nije poznato da je promijenila radno mjesto.

– ... Paaa... vi se očito dugo niste čuli s Bibom. Zao mi je što vam to moram reći... Biba je oputovala u Ameriku. Zadnje što smo o njoj čuli je to da je stradala u prometnoj nesreći...

– Poginula?!

– Nije mi poznato.

Dvadesetak dana kasnije, sasvim slučajno, slušao je radio. Reporter se javljao s otvorenja jedne izložbe u Zagrebu. Hvalio je izuzetne grafike mlade, njemu nepoznate, autorice. Tema izložbe bila je – bicikl. Kad je progovorila autorica, eterom je stigao bič Bibina glasa. Mlada žena, iz koje je govorila Bibinim glasom objasnila je da se za temu odlučila našavši jednu staru grafiku svoje majke. To je na neki način izložba memento na materu koja je umrla davno, još u njezinu djetinjstvu. Slušao je osupnut. Govorila je zatim o trajnoj inspiraciji knjige za djecu »Junaci Pavlove ulice« i o tome kako uskoro putuje u Ameriku da bi ostvarila davni san svoje majke. Pokojna je to toliko željela, a nikad nije uspjela u tome. Kad je reporter napravio sasvim opreznu aluziju na njezin privlačni fizički izgled, mlada se žena nasmijala grlato i otvoreno. Potom su pustili neku parišku šansonu u kojoj je dominirala harmonika.

P.S. Ukratko, laičkim rječnikom prepričana dijagnoza ili opis bolesti glasi: opsjednutost telefonom! Dovezen s telefonskim aparatom od kojega ga nismo mogli odvojiti. Neprestano uspostavlja telefonsku vezu. Traži neku Bibu. U tome je neumoran. Radi to i danju i noću. Inače, nije agresivan.